

A kalandrapacsirta (*Melanocorypha calandra*) harmadik megfigyelése a Körös-Maros Nemzeti Parkban

Bede Ádám – Balogh Gábor – Czukor Péter

Abstract

The third observation of Calandra Lark (*Melanocorypha calandra*) in the Körös-Maros National Park. On 9 May 2014 in Montág steppe (belonging to Csanádi puszták steppes) an old male Calandra Lark (*Melanocorypha calandra*) was observed. The bird showed wedding behaviour (sang) and moved basically in the anthropogenic cultural landscape (on dirt road and arable lands). Up to the present the Calandra Lark has three observations in the Körös-Maros National Park and the seventh Hungarian expected accepted data.

A megfigyelés körülményei

2014. május 9-én Bede Ádám és Czukor Péter a Csanádi pusztákon végzett a helyi halmok (kurgánok) azonosítása céljából természeti állapotfelmérést és térinformatikai modellezést, mely során felkeresték a Montág pusztá déli szélén egykor állt, mára azonban elszántott makói Csobánhalom helyét is (BEDE 2009).

Késő délután (18:05-kor) az itt átvezető Tízöles úton személygépkocsival haladva, a földút közepén, az autótól kb. 20 m távolságra egy méretével is feltűnő, barna madarat pillantottak meg. Lassan közeledve, a gépjármű szélvédőjén keresztül távcsővel jól meg lehetett figyelni a madarat, melyet azonnal kalandrapacsirtának (*Melanocorypha calandra*) határoztak. A pacsirta az autó közeledésére rövid távolságokra többször el-elrepült, de 10–20 m-en belül mindig a földútra szállt vissza, míg végül bal oldalra, a szomszédos szántóra kiszállva megállapodott, így bizonyító felvételek készülhettek róla. Ezután a néhány száz méterre délebbre fekvő szántók fölé is átrepült és ott énekelve függögetett vagy körözött. Összességében egy kb. 500 m átmérőjű körön belül tartózkodott, és bő negyed órán keresztül figyeltük. A stabil nászviselkedés és az ének miatt öreg hím példánynak határoztuk meg (BIRDING.HU; RAREBIRDS.HU).

A megfigyelés során a találók értesítették többek között a szintén a közeli területeken tartózkodó Balogh Gábort is, akinek aznap – a kora esti órákban (20:45-kor) – még sikerült megfigyelnie a madarat, valamint további bizonyító fényképfelvételeket is készített róla, sajnos már csak gyengébb fényviszonyok között. A pacsirta ekkor is hasonlóan viselkedett, és ugyanazon a földúton mozgott, mint ahol az első észlelők találták (BIRDING.HU; RAREBIRDS.HU).

Másnap kora reggel több madarász is felkereste a helyszínt, de a kalandrapacsirtát ekkor már nem sikerült megfigyelniük, mert nagy valószínűséggel addigra elhagyta a területet. A délelőtti folyamán még a találók is ismét meglátogatták a helyszínt, de a madár többszöri próbálkozásra sem került elő újból.

A madár viselkedése és részletes leírása

A kalandrapacsirta a szikes legelő széléhez közel, a területen átvezető földút nyomvonalán mozgott a legtöbbit, de egyszer-egyszer a szomszédos mezőgazdasági területek (napraforgó- és petrezselyemkultúrák) kopár felszínű részeire is kiszállt. A földút rövidre koptatott fűvű vagy nyitottabb részein bujkálva, meg-megiramodva táplálkozott. Olykor megállt és a földön is énekelt. A táplálkozást abbahagyva a földútról a levegőbe emelkedett, és énekelve, jellegzetes függőgetéssel repült. Nagyobb magasságba érve egy adott ponton – leginkább egy kiterjedt árpavetés fölött – szabályos köröket leírva repkedett.

Bár a területen szikes laposokkal és vízállásokkal tarkított legelő is rendelkezésre állt, a kalandrapacsirta nem ezt a természetes füves élőhelyet, hanem a szántóföldi környezetet és az antropogén mezőgazdasági kultúrákat (napraforgó, petrezselyem, árpa) részesítette előnyben. Legtöbbször a szántók között átvezető földút sávjain tartózkodott, ide mindig visszatért, és a kora esti órákban is ezen a szakaszon sikerült visszatalálni.

Mivel a madár mind az autóból megfigyelve, mind kiszállva alapvetően bizalmasan viselkedett és közel engedett magához, minden jelentős faji határozó bélyeget, sőt apróbb részleteket is meg tudtunk figyelni rajta.

A jellegzetes pacsirta alkatú, szürkésbarna alapszínű, világos hasú madáron a legfeltűnőbb volt – főleg a mezei pacsirtához (*Alauda arvensis*) képest – nagy mérete, mely már az első megpillantáskor nyilvánvalóvá tette faji hovatartozását. Ezen kívül a mell két oldalán látható egy-egy kiterjedt fekete foltot és a vastag, erőteljes csórt, valamint a hússzínű lábakat is jól láttuk. Felrebbenéskor és a folyamatos, levegőben történő nászrepüléskor (függőgetéskor és körözéskor) a hátsó szárnyélek vastag fehér szegélyét és a fekete szárnybélést is meg tudtuk figyelni. Szárnycsapásai jellegzetesen kimértek voltak. Éneke a mezei pacsirtaéra emlékeztetett, azonban annál még változatosabbnak és részletgazdagabbnak tűnt, több érdes-csilingelő felhanggal.

Összefoglalás

2014. május 9-én a Csanádi pusztákhoz tartozó Montág pusztán egy öreg hím kalandrapacsirtát (*Melanocorypha calandra*) figyeltünk meg. A nászviselkedést mutató madár alapvetően antropogén kultúrtájban (földúton és szántóföldeken) mozgott. Nagy valószínűséggel a vonulás során kóborolt el, és a nászviselkedés alapján párt és megfelelő élőhelyet (költőhelyet) keresett. Mivel nem talált magának tojót, rövid időn belül elhagyta a területet.

A Körös-Maros Nemzeti Parkon belül már korábban is volt megfigyelése a fajnak. A Vásárhelyi-pusztához tartozó kardoskúti Fehér-tó mellett 1999. február 20-án – a kora tavaszi vonulás során – Fodor András észlelt egy öreg példányt, mely a hóolvadási szikes pusztán mozgott egyéb téli énekesek vegyes csapatában, azoktól némileg elkülönülve (OLÁH 2008: 159; KOVÁCS 2004; MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2000: 9; HADARICS 1999: 54; Fodor A. pers. comm.). 2006. november 25-én – késő őszi vonulásban – a Királyhegyeshez tartozó Blaskovich-pusztán (vagy más néven Királyhegyesi-pusztán) Mészáros Csaba természetes élőhelyén, rövidre legeltetett ürmöscsenkeszes száraz gyepen látott egy példányt, mely azonban bizalmatlan volt, és rövid időn belül el is hagyta a területet (OLÁH 2008; Mészáros Cs. pers. comm.).

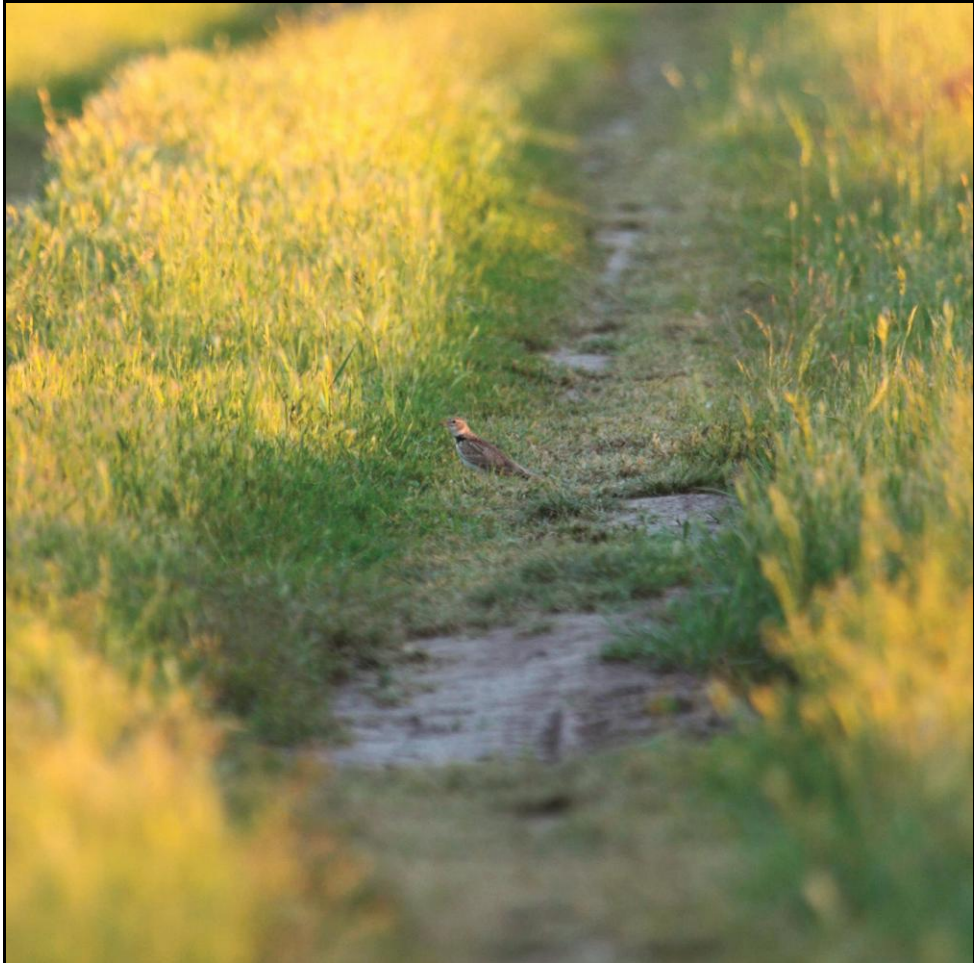
A kalandrapacsirtának a Körös-Maros Nemzeti Parkban, egyben az Igazgatóság működési területén is ez volt a harmadik észlése, Magyarország mai területén belül pedig a hetedik – várhatóan elfogadott – adata (OLÁH 2008: 159; MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2013: 3, 11–12; BIRDING.HU; RAREBIRDS.HU).

Irodalom

- BEDE Ádám 2009: Beszámoló a Körös-Maros Nemzeti Park Igazgatóság Csongrád megyei halmainak 2007. évi felméréséről. – Account of mound survey in 2007 in the parts of Csongrád county belonging to the Körös-Maros National Park Directorate. *Crisicum* 5: 7–27.
- BIRDING.HU: *Birding.hu. A magyar terepmadarászok honlapja*. Honlap. Pest Környéki Madarász Kör. <http://birding.hu/>, 2015. április 1.
- HADARICS Tibor (összeállította) 1999: Érdekes megfigyelések, 1999. február – április. *Tűzok* 4: 46–56.
- KOVÁCS Gábor 2004: Kalandrapacsirta *Melanocorypha calandra* (Linnaeus, 1766). In: A Hortobágy madárvilága. Szerk. Ecsedi Zoltán. Hortobágy Természetvédelmi Egyesület – Winter Fair, Balmazújváros–Szeged. 401.
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2000: Az MME Nomenclator Bizottság 1999. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról. – The 1997 annual report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee. *Tűzok* 5: 1–16.
- MME NOMENCLATOR BIZOTTSÁG 2013: *Az MME Nomenclator Bizottság 2012. évi jelentése a Magyarországon ritka madárfajok előfordulásáról.* – The 2012 annual report of the Hungarian Checklist and Rarities Committee. Kézirat. 17 p. <http://birding.hu/doc/NB2012.pdf/>, 2015. április 1.
- OLÁH János 2008: *Alaudidae – Pacsirtafélék*. In: *Magyarország madarainak névjegyzéke. Nomenclator avium Hungariae.* – An annotated list of the birds of Hungary. Szerk. Hadarics Tibor, Zalai Tamás. Magyar Madártani és Természetvédelmi Egyesület, Budapest. 159–164.
- RAREBIRDS.HU: *Rarebirds.hu. Rare Birds of the Carpathian Basin*. Honlap. <http://rarebirds.hu/>, 2015. április 1.

Author's address:

Bede Ádám
H-6781 Domaszék
Bojárhalom, 597. tanya
E-mail: bedeadam@gmail.com

1. kép: A földúton táplálkozó kalandrapacsirta (*Melanocorypha calandra*) (Balogh Gábor felvétele)
Picture 1. Feeding Calandra Lark (*Melanocorypha calandra*) on the dirt road (photo by Gábor Balogh)